

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 670 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan	86
Akmal Boymurodov	
Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlari.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Import tovarlari bo'yicha aksiz solig'ini undirishning nazariy asoslari.....	143
Abdurasulov Murodjon Bahrom o'g'li	
Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана	150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Tijorat banklarida chakana to'lov tizimlarini nazariy asosi.....	155
Sultonov Davronjon Rustam o'g'li	
Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli	161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston.....	170
Islomova Dilrabo Salomovna	
Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish.....	175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Pul bozori barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi	188
Sattorova Nasiba G'aniyoz qizi	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	192
Akbarjon Iminov	
Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции	198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормакматов Бахтиёр Ботиралиевич	
Iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investiyalar tahlili.....	204
Namozov Olim Botirovich	
Creating a favorable climate for investment in agriculture	209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev	
Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	214
F.Djalilov	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy su'gurt qilish xarajatlarini hisobi.....	222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
O'zbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi.....	227
Qurbonova Sitara Vahobjon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari.....	233
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики.....	237
Худайбергенова Адалат Негматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиёва Хамида	

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович	
O'zbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash	241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari.....	247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna	
Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti.....	252
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari bo'yicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari	260
Babaev Shavkat Bayramovich	
Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления.....	267
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi	274
Rasulova Nigora Yusupovna	
Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями.....	279
Баратова Динора Алишеровна	
Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatishning sifati va samaradorligini baholash.....	283
Ikromov Akbar Farxod o'g'li	
Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей.....	288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарова Дилором Хожимуратовна, Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи	
O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari	295
Ashurbayev Farrux Alisher o'g'li, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
AQSH tajribasiga ko'ra eksportni iqtisodiy o'sishga tasiri	299
D.E.Qarshiev	
Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati	304
Berdibekov A.	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi moliyaviy savodxonligini oshirishda inklyuziv molianing ahamiyati.....	308
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Problems of the financial mechanism influence for stable and inertial development of enterprises.....	313
Zaynalov Jakhongir Rasulovich, Alieva Susanna	
Tibbiyot turizmni rivojlantirish va uning salohiyatini iqtisodiy baholashning ilmiy va uslubiy asoslari	317
Vofaxojayeva Dilafruz Marufovna	
Turistik destinatsiyalar va raqamli marketing texnologiyalari orqali turizm barqarorligini transformatsiya qilish	322
Nurmuhammadxon Oppoqqonov	
Kichik va o'rta biznes moliyaviy barqarorligining kambag'allikni kamaytirishdagi ahamiyati.....	327
Djamalov Xasan Numanjanovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizmni rivojlantirishning tashkiliy va iqtisodiy salohiyatini baholash.....	335
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
O'zbekiston turizm sektorida tog' turizmining ulushi.....	343
Alimov Abduvakil Komil o'g'li	
O'zbekiston respublikasida investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish va bunda xorij tajribasi.....	348
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati.....	354
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlik faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish strategiyasini tanlash va asoslash	358
Shakirova Madinaxon Gafurjdjanovna	
O'zbekistonning xalqaro valyuta-moliya tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash yo'nalishlari.....	362
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Turg'unova Zohida Shavkat qizi, Umida Yuldasheva	
Jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	367
Bobomurotova Manzura Panji qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlari va qimmatli qog'ozlar bozori o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar	372
Berdaliyev Javohir Jahongir o'g'li	
Farg'ona viloyati mahallalarida tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlanishi holati tahlili	379
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
Проблемы охраны окружающей среды и формирования «зеленой экономики»	389
Ёдгорова Мухайё Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
The evolution of passenger transport in uzbekistan and its impact on economic growth.....	392
Naubetova Ziyada Niyet kizi	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlarining hisobi.....	397
Kuliboev Azamat Shonazarovich	
Jahon sug'urta amaliyotining O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanishiga ta'siri	402
Kuvatova Dinara Anvarovna	
Milliy iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ta'sir mexanizmlari	406
Abdullayev Zoxid Xolxo'jayevich	
Xaridorlar bilan hisob-kitoblar auditida moliyaviy tahlil usullarini qo'llash xususiyatlari.....	411
Saginbaev Sultanbek Turdibay o'g'li, Sultamuratov Qallibek	
The function and value of commercial banks in fostering capital market growth	416
Isakov Janabay Yakipbaevich	
Raqamli texnologiyalarning korxonalar risk boshqaruvidagi rolini swot tahlili orqali tadqiq etishning ahamiyati	427
Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li	
Germaniyaning deutsche banki va buyuk britaniyaning barclays banki xizmatlar amaliyoti va uni o'zbekiston bank tizimi faoliyatiga qo'llash yo'llari	432
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
The state and development trends of business process auditing in joint-stock companies in uzbekistan.....	439
Utegenova Sarbinaz Turdimuratovna	
Mamlaktimizda amaldagi budjetlararo munosabatlarning tartibi hisobi, hamda uning ahamiyati	444
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li, Saydullayeva Zeboxon Shukrilla qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	462
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda so'nggi yillardagi oshib borayotgan ahamiyati	467
Bahodirova Mohigul	
Conceptual framework for boosting the financial and economic performance of investment projects in industrial enterprises.....	472
Sarriev Kahraman Ramatullaevich	
Bandlik va ayollar tadbirkorligi	477
Ibodullayeva M.S.	

Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotini ekonometrik prognozlash.....	482
A'zamov Musurmon Axmadovich, Islomov Javohir	
Eksport siyosatini tadbirkorlik faoliyati rivojlanishiga ta'siri.....	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Aholini ish bilan ta'minlashda qishloq aholisini mehnat salohiyatidan foydalanish.....	492
Noiba Qodirova Maxmud qizi	
Yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda rasmiy bandlik va moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish	497
Xalimbetov Farxad Bagibekovich, Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Analysis of touristic potential and capacity of ecotourism sites	501
Abdurakhmanova Akida Faizulla kizi	
Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish.....	509
Salohiddinov Jaloliddin	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	516
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
O'zbekiston va xorijiy davlatlarda aksiyadorlik jamiyatlarining qimmatli qog'ozlar orqali kapital yig'ish strategiyalari	520
Dilnozaxon Muxitdinova	
Iqtisodiy inqiroz paytida korxonalarda likvidlilikni boshqarish strategiyalari	527
Abdusalomova Nodira Bakhodirovna, Jabborova Sevinch Xusanovna	
O'zbekistonda islomiy mikromoliyaviy xizmatlar orqali ish bilan bandlikni oshirish istiqbollari.....	532
Mamatkulov Humoyun Bobir-ugli	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management	536
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Aksiyadorlik korxonalari boshqaruv tizimida korporativ madaniyatni takomillashtirish	540
Umarchodjaeva Muyassarhon Ganievna, Omanova Nargiza Rustam qizi	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobi va auditini takomillashtirish.....	548
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li	
Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektori korxonalariga kreditlar bo'yicha foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatishda markaziy banklarning qayta moliyalash stavkalarining rolini tahlil qilish	553
Jabbarov Eliboy, Abdullayeva Charos Abdullo qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashda innovatsiyalarning roli va iqtisodiy samaradorligi	558
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish orqali chiqindilarni boshqarish muammosini bartaraf etish yo'llari.....	563
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li, Hamrokulov Ulug'bek Abdurahmatovich	
Korxonani samarali boshqarishni ta'minlash strategiyalari	567
D.Mutalova	
Masofaviy ta'lim platformalarining qiyosiy tahlili va funksional xususiyatlari.....	571
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Raqamli iqtisodiyotning jamiyat hayotiga ta'siri.....	577
Aripova Ziyoda Xayrullayevna, Nurmuxamedova Tursunoy Usmonovna	
Transportda turistik xizmatlarni boshqarish mexanizmini takomillashtirish.....	581
Tuychiyev Anvarjon Muxtorjonovich	
Ipak yo'lining tarixiy madaniy merosi va hunarmandchiligi: dolzarb muammolar va tadqiqot istiqbollari	584
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	

Eksport faoliyatini rag'batlantirishda institutsional va moliyaviy mexanizmlarning roli.....	589
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich	
Elektron pul evolyutsiyasi.....	595
Marpatov Mavlonxon Dadashevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida sanoat korxonalarining roli	600
Nasullayeva Yoqutoy Nasim qizi	
O'zbekistonda turizm marketingi va raqobatbardoshligini oshirish	606
Ikramova Nasiba Axmadovna	
Kambag'allikni qisqartirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	610
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li	
Jamiyatda imkoniyati cheklanganlarning bandligini ta'minlashning ijtimoiy-iqtisodiy asoslari.....	615
Tilavova Munisa Maxmudovna	
Moliyaviy matematika vositalarining O'zbekiston kredit tizimidagi qo'llanilishi.....	620
Shamsiyeva Nigora Rafiq qizi	
Ecological sustainability in tourism: regional practices and global reflections.....	626
Sayyora Safaeva	
Quyi amudaryo mintaqasida turli darajadagi destinasiyalararo ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish asoslari va ularning o'ziga xos jihatlari.....	631
Doschanov Tangirbergen, Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich	
Fine dining restoranlarida marketing strategiyalarining shakllanishi va mijoz jalb qilishda ularning ahamiyati.....	641
Jumaniyazova Sarvinov Mansur qizi	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini kontseptual asoslari va shartlari asoslari xususida.....	644
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Davlat sektoridagi tashkilotlarda smetalar tuzish tartibi	651
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Качественное развитие рынка труда узбекистана.....	657
Мамадалиева Хафиза Холдаровна	
Kichik biznes subyektlarining aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allik darajasini pasaytirishdagi o'rni.....	664
Maxamadaliev Boburbek Baxodir o'g'li	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH ORQALI KAMBAG'ALLIK DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI O'RNI

Maxamadaliyev Boburbek Baxodir o'g'li

Namangan davlat texnika universiteti

Mustaqil tadqiqotchi doktoranti

e-mail: mbobur313@gmail.com

ORCID: 0009-0000-3829-2385

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatimizda kichik biznes subyektlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularga qo'shimcha imkoniyatlar yaratish orqali kambag'allikni qisqartirish hamda kam ta'minlangan aholi vakillari bandligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar tahlil qilingan. Shu munosabat bilan mamlakatimizda "Kambag'allikdan farovonlik sari" dasturi doirasida kambag'allik reestrini shakllantirish, kambag'al aholi vakillarining manzilli ro'yxatini aniqlash, kambag'allik reestriga kiritilgan oilalarni kambag'allikdan chiqarish bo'yicha yangicha yondashuv asosida har bir oila a'zosi uchun individual rejalarni shakllantirish va ushbu rejalarning sifatli ijrosini ta'minlash, shuningdek, Farmonda belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida Namangan viloyatida kambag'allikni qisqartirish chora-tadbirlari va asosiy yo'nalishlari, ushbu tizimda erishilgan natijalar hamda kambag'allikni qisqartirish bo'yicha xorijiy tajribalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: kambag'allik, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, kambag'allikni qisqartirish, Kambag'allikdan farovonlik dasturi, kambag'allik darajasi, investitsiya, iqtisodiyot, bandlik, farovonlik, individual reja, kambag'allik reestri.

Abstract: This article analyzes the work carried out in our country to reduce poverty and ensure employment of low-income people by providing additional opportunities for small businesses. In this regard, in our country, within the framework of the program "From Poverty to Prosperity", the formation of a register of poverty in the country, the determination of a targeted list of representatives of the poor population, the formation of individual plans for each family member on the basis of a new approach to lifting families included in the poverty register out of poverty and the quality of these plans and the implementation of the tasks set by the Decree The measures and main directions of poverty reduction are outlined in this system, the results achieved in the region, and foreign experiences in poverty reduction.

Key words: poverty, small business and private entrepreneurship, poverty reduction, poverty to prosperity program, poverty level, investment, economy, employment, well-being, individual plan, poverty registry.

Аннотация: В данной статье анализируется проводимая в нашей стране работа по сокращению бедности и обеспечению занятости малообеспеченных слоев населения путем предоставления дополнительных возможностей малому бизнесу. В связи с этим в нашей стране в рамках программы «От бедности к благополучию» осуществляется формирование реестра бедности в стране, определение целевого перечня представителей малоимущего населения, формирование индивидуальных планов по каждому члену семьи на основе нового подхода к выводу семей, включенных в регистр бедности, из бедности и качества этих планов и реализации поставленных Указом задач В этой системе обозначены меры и основные направления сокращения бедности, достигнутые в регионе результаты, а также зарубежный опыт в области сокращения бедности.

Ключевые слова: бедность, малый бизнес и частное предпринимательство, сокращение бедности, программа "бедность к процветанию", уровень бедности, инвестиции, экономика, занятость, благосостояние, индивидуальный план, реестр бедности.

KIRISH

Yurtimizda aholi turmush sharoitini yaxshilash, tadbirkorlikni rivojlantirish, kambag'allikni qisqartirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarining natijadorligiga erishishda yangicha yondashuv hamda to'plangan milliy tajribani qo'llash chora-tadbirlarini yanada yuqori bosqichga olib chiqish yo'lida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 23-sentyabr kuni qabul qilingan "Kambag'allikni qisqartirish va aholi turmush farovonligini oshirish borasidagi chora-tadbirlarni yangi bosqichga olib chiqish to'g'risida"gi PF-143-son'li Farmoni dasturilamal vazifasini bajarmoqda. Unga ko'ra, 2024-yilning qolgan davrida 500 ming, 2025-yilda esa 1 million nafar aholini kambag'allikdan chiqarish davlat ijtimoiy-iqtisodiy siyosatining hamda barcha darajadagi davlat organlari va tashkilotlarining birinchi darajali vazifasi etib belgilandi. [1]

Kambag'allikni qisqartirish sohasida erishilgan ijobiy natijalar, to'plangan milliy tajriba hamda ilg'or xalqaro amaliyot asosida har bir fuqaroni o'zi va farzandlari kelajagi uchun mas'uliyat bilan yondashishga undaydigan va salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun imkoniyat yaratishga qaratilgan «Kambag'allikdan farovonlik sari» dasturi amalga oshiriladi. Shuningdek, ushbu dastur ijrosini ta'minlash maqsadida Respublika komissiyasi tashkil etiladi. [2]

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aholi daromadining tengsizligi va kambag'allik bilan iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik masalalari A. Smit, D. Rikardo, R. Solou, A. Sen, A. Ditont kabi ko'plab mumtoz klassik hamda neoklassik iqtisodchilar ilmiy asarlarida o'rganilgan. Shuningdek, Nobel mukofoti sovrindorlari tomonidan ham ushbu masala nazariy va empirik jihatdan chuqur tadqiq qilingan. Ular «...yalpi ichki iste'mol, texnologik rivojlanish, mehnat unumdorligi, aholi salomatligi, soliq bazasi va boshqa omillar tahlili asosida kambag'allik kam bo'lgan jamiyatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqoriroq bo'lishini...» ilmiy asosda o'rganib, nazariy jihatdan isbotlashgan.

Gegel kambag'allik va boylikning turli xususiyatlarini ochib bergan. U kambag'allikni shaxsning va umuman jamiyatning ma'lum bir holati sifatida harakat qiladigan ijtimoiy hodisa tarzida ko'rib, «kambag'al sinf», «kambag'allik», «kambag'allashgan omma», «muhtoj» tushunchalarini ilgari surgan. Shuningdek, u kambag'allikning ikki tomonini ajratib ko'rsatgan: birinchisi — obyektiv bo'lib, mavjud sharoitlarga bog'liq; ikkinchisi esa — subyektiv bo'lib, axloqiy subyekt sohasini qamrab oladi.

Mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish davlat siyosatining ustuvor vazifasi sifatida belgilanishi bilan birga, bu yo'nalishda olib borilayotgan ilmiy izlanishlar ham jadallashgan. Iqtisodiyot sohasida faoliyat yuritayotgan olim va mutaxassislar tomonidan bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Jumladan, N. Ernazarova mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida, aholi bandligi va daromadlarini oshirishda, ayniqsa, tadbirkorlikni rivojlantirish orqali kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik sohalarini, jumladan, oilaviy biznesning faoliyati iqtisodiy hamda ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlab, ushbu jarayonda uning yetakchi rolini asoslagan. [10]

Kambag'allik jamiyatda daromadlarning keskin tabaqalanishiga va ijtimoiy ziddiyatlarning chuqur ildiz otishiga sabab bo'ladi. Ushbu muammoning dolzarbligini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoev alohida ta'kidlab o'tgan: "2020-yil aholini ijtimoiy himoya qilish borasida tub burilish yili bo'ldi, desak, mubolag'a bo'lmaydi. Avvalo, aholining muayyan qatlami o'rtasida kambag'allik mavjudligini birinchi marta tan olib, uni qisqartirish bo'yicha keng qamrovli ishlarni boshladik. Yangi yilda iqtisodiy islohotlarning pirovard maqsadi kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishdan iborat bo'ladi. Ushbu strategik maqsadlarga hamma uchun teng imkoniyat yaratadigan yuqori iqtisodiy o'sish hisobiga erishiladi" (Mirziyoev, 2020).

Pardaev va Pardaevlar (2020) kambag'allik toifasiga kiruvchi aholini uch guruhga ajratgan: birinchisi, ishsizlar bo'lib, ular tegishli malakaga ega, biroq o'zlariga munosib ish topa olmayapti; ikkinchisi, ish bilan band, ammo olgan oylik maoshi oilasini kambag'allik chegarasidan chiqarishga yetarli bo'lmagan shaxslar; uchinchisi esa ishlash imkoniyatiga ega bo'lmagan (nogironligi bor, mehnatga qobiliyatsiz, boquvchisi yo'q bolalar va qariyalar) aholi qatlamidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida kichik biznes subyektlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda takomillashtirish orqali kambag'allik darajasini qisqartirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar, kambag'allikni aniqlash hamda kambag'al oilalarni «Kambag'allikdan farovonlik sari» dasturi doirasida kambag'allikdan chiqarish yo'llari tahlil qilingan. Tahlil jarayonini yanada tushunarli va aniq qilish maqsadida maqolada chizmalar hamda jadvallardan foydalanilgan.

1 <https://www.lex.uz/uz/docs/-7109857>

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatda kambag'allik darajasining yuqori bo'lishi tadbirkorlik ravnaqiga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi. Bunday oqibatlar, jumladan, aholining xarid qobiliyatining pasayishi, talab tarkibining past narxli segmentga siljishi va umuman olganda, kichik biznes hamda turli tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiyotdagi ishbilarmonlik muhitiga salbiy ta'siri orqali namoyon bo'ladi.

Respublika miqyosida so'nggi yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, xususan, mazkur yo'nalishni davlat tomonidan muntazam qo'llab-quvvatlash siyosati davlatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Buning asosiy sababi shundaki, mamlakat bo'ylab qancha ko'p tadbirkorlik faoliyati yo'lga qo'yilsa, bu o'z-o'zidan qo'shimcha ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiladi.

Kichik biznesning rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining turli soha tarmoqlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq davlat ko'magisiz bu soha tanazzulga uchrashi va kambag'allikning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Davlat bozor munosabatlarini rivojlantirish va halol raqobatni ta'minlash, shuningdek, iste'molchilarning huquqlari ustuvorligini hisobga olgan holda iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat qilish erkinligini kafolatlaydi (O'RK). Mazkur omillarni hisobga olib, O'zbekistonda kambag'allikka barham berish strategiyasi ishlab chiqilgan.

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish yo'lida mavjud to'siqlarni bartaraf etish uchun ustuvor yo'nalishlar aniqlab olingan. Davlat siyosatining mazkur ustuvor yo'nalishlar bo'yicha vazifalarni hal etishga qaratilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu esa mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatib, makroiqtisodiy jihatdan ijobiy natijalar berishi mumkin.

Kichik biznesning rivojlanishi mamlakatdagi umumiy iqtisodiy vaziyat bilan chambarchas bog'liq, chunki u asosan yakuniy iste'mol talabiga qaratilgan. Shu bois, mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi qiyosiy narxlar o'zgarishi, kichik biznesni tavsiflovchi ko'rsatkichlar va xodimlarning o'rtacha hisoblangan oylik ish haqi dinamikasi aniqlanadi. Ularni o'rganishda korrelyatsiya va regressiya tahlillaridan foydalanish maqsadga muvofiq, chunki bu usullar yordamida kichik biznes rivojiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar raqamli qiymatlarda hamda dinamik shaklda ifodalanadi. Bu esa xulosalarning ishonchiligi va asoslanganligini oshiradi.

Kichik biznes subyektlarini rivojlantirishda bank sektorining alohida o'rni mavjud. Aynan banklar kichik biznesning iqtisodiy faoliyatini samarali yuritish uchun zarur moliyaviy xizmatlarni taqdim etadi. Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, bank sektori samarali yordam ko'rsatishi uchun ayrim muammolarni hal etish talab etiladi.

Ayni paytda kichik biznes subyektlari, ayniqsa endi faoliyat boshlagan tadbirkorlik subyektlari uchun uzoq muddatli kredit olish jarayoni ancha murakkab. Sababi ular ko'pincha kreditni garov bilan ta'minlash uchun yetarli mol-mulkka ega emaslar. Bundan tashqari, kichik biznesni moliyalashtirish tijorat banklari uchun yuqori tashkiliy xarajatlarni talab qiladigan jarayon hisoblanadi.

Kichik biznes subyektlarining muvaffaqiyatli rivojlanishi ko'p jihatdan xususiy tadbirkorlarning qisqa va uzoq muddatli moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liq. Hozirgi vaqtda mamlakatimiz kredit bozori institutsional rivojlanish bosqichida bo'lib, mavjud moliyaviy instrumentlar va xizmatlar turlari cheklangan. Moliyaviy xizmatlar ko'rsatish bilan shug'ullanuvchi nobank moliya institutlarining rivojlanmaganligi ushbu holatni yanada murakkablashtiradi. Bu esa real iqtisodiyot tarmoqlarini yetarli darajada moliyalashtirishga to'sqinlik qilmoqda.

Kichik biznes subyektlarining taraqqiyoti hududlarda aholi bandligini ta'minlashga bevosita xizmat qiladi. Ish beruvchilarga ishchilarning yaqin hududlardan shakllanishi ham tashkilot, ham ishchi uchun qulaylik yaratadi. Bunda ishchilar asosan hududdagi ishsiz, ijtimoiy sharoiti og'ir bo'lgan aholi orasidan shakllanadi. Ana shu munosabatlar zanjiri orqali kichik biznes subyektlari kambag'allikni kamaytirishdagi muhim vositalardan biri sifatida qaralmoqda.

Tadbirkorlarning muayyan mahsulotlarni ishlab chiqarish, ish bajarish va xizmat ko'rsatish bo'yicha faoliyati tadbirkorlik faoliyatini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasining «Tadbirkorlik va tadbirkorlar faoliyatining kafolatlari to'g'risida»gi qonunida ta'riflanishicha: «Tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) – tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyat» [3]. Tadbirkorlik faoliyati asosida bir qator shart va talablar mavjud bo'ladi.

Birinchidan, tadbirkor tovar va xizmatlar ishlab chiqarish jarayonida ishlab chiqarish omillarini birlashtirib, «katalizator» vazifasini bajaradi.

Ikkinchidan, u biznesni yuritish jarayonida mustaqil qarorlar qabul qilishdek murakkab vazifani zimmasiga oladi.

Uchinchidan, tadbirkor — tashkilotchi shaxs bo'lib, yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etadi va yangi mahsulotlar ishlab chiqarishga intiladi.

To'rtinchidan, u — tavakkal qilishdan cho'chimaydigan insondir.

Tadbirkorlik faoliyatining shakllari xilma-xil bo'lib, ular orasida xo'jalik yuritish ko'lamining cheklangani bilan ajralib turuvchi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik muhim o'rin egallaydi. Kichik biznes va xususiy

tadbirkorlikning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi o'zni bu soha tomonidan bajariladigan vazifalar orqali namoyon bo'ladi. Vazifalarning turli-tumanligi ushbu sohaning jahondagi barcha mamlakatlar, shu jumladan, o'ziga xos ijtimoiy tuzilishga ega bo'lgan davlatlar uchun ham dolzarbligidan dalolat beradi.

Mamlakatimizda olib borilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning asosiy maqsadi — aholining turmush darajasini oshirishdir. Bunga milliy iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida tadbirkorlikni muntazam rivojlantirish orqali erishiladi. Tadbirkorlik aholi bandligini ta'minlash orqali ularning daromadlarini oshirish va turmush darajasini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar xalqning bugungi hayotidan rozi bo'lib yashashini ta'minlashga qaratilgan. Bu borada jamiyatning iqtisodiy negizini xilma-xil shakldagi mulk tashkil etadi. Muhimi tadbirkorlar qonunchilikka muvofiq har qanday faoliyatni amalga oshirish va faoliyat yo'nalishlarini mustaqil tanlash huquqiga ega bo'lishi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilab qo'yilgan. Shunday ekan, mamlakatimizda tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish orqali aholi daromadlarini ta'minlash, doimiy ish o'rinlari yaratish va kambag'allikni kamaytirishning huquqiy-me'yoriy asoslari mavjud.

Yuqoridagilardan xulosa qilish mumkinki, "kambag'allik" tushunchasining iqtisodiy mazmuni — insonning moddiy, moliyaviy va ma'naviy jihatdan eng zarur ehtiyojlarini qondira olmasligi natijasida yuzaga keladigan ijtimoiy-iqtisodiy holatdir. Bu holat odatda daromad yetishmasligi, jur'atsizlik, kuchsizlik va iqtisodiy ishonchsizlik bilan kechadi. Jamiyat a'zolarining hayotiy munosabatlar va iqtisodiy faoliyatdan chetlanishi bilan izohlanadi. Agar jamiyatdagi shaxslar yoki oilalar resurslar nuqtayi nazaridan o'rta darajadan ancha past holatda bo'lsa va ular hayotiy faoliyatda qatnashmasa, kambag'allik muammosi yuzaga keladi.

Shu o'rinda kambag'allik tushunchasiga ta'rif bersak, kambag'allik bu shaxs yoki ijtimoiy guruhning iqtisodiy holatining o'ziga xos ko'rinishidir. U ob'yektiv va sub'yektiv sabablarga ko'ra insonning hayot kechirishi, mehnat qobiliyatini saqlab qolishi va nasl qoldirishi uchun zarur bo'lgan minimal ehtiyojlarning ma'lum qismini ta'minlay olmasligini anglatadi. Ta'kidlanganidek, kambag'allik jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy yuksalishida bir qator salbiy jarayonlarga sabab bo'ladi. Ulardan biri tug'ilish darajasining haddan tashqari oshib ketishidir.

Kambag'allik dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida mavjud. Uning shakl va ko'rinishlari har bir mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi hamda olib borilayotgan siyosatiga muvofiq tarzda farqlanadi. Boshqacha aytganda, aholi daromadlari turlicha bo'lgan mamlakatlarda ularning o'rtasidagi farq kuchaygan sari tengsizlik kuchayadi.

Kambag'allik haqida so'z yuritganda, bu muammo faqat bitta inson bilan bog'liq emasligini anglash lozim. Kambag'allik jamiyat va iqtisodiyotda bir qator salbiy jarayonlarni yuzaga keltiradi. U ob'yektiv va sub'yektiv sabablar tufayli tug'ilish darajasining ortishiga olib keladi. Kambag'allar yetarli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lmaganliklari bois, malaka va kasbiy ko'nikmalari past bo'lgan xodimlar safini to'ldiradilar. Jamiyat uchun zarur bo'lgan kasb egalari, xususan, o'qituvchi va shifokorlar yuqori daromad topish maqsadida o'z mutaxassisliklarini tark etib, boshqa faoliyat turlari bilan shug'ullanishga majbur bo'ladilar. Kambag'allik jinoyatchilikning o'sishiga olib keladi, chunki ayrim hollarda tirikchilik uchun odamlar noqonuniy yo'llardan daromad topishga urinadilar. Bu holat jamiyatda daromadlar keskin tabaqalanishiga hamda ijtimoiy ziddiyatlarning chuqurlashuviga olib keladi.

Kambag'allik qanday sabab bilan yuzaga kelishidan qat'i nazar, u shakllangach, o'z-o'zidan kengaya boshlaydi. Aholining kambag'allikda yashovchi qatlamining ulushi qancha ko'p bo'lsa, mamlakatning "qashshoqlik tuzog'i"ga tushib qolish ehtimoli ham shunchalik yuqori bo'ladi. Chunki kambag'al aholi tovar sotib olish imkoniyatiga ega emas, natijada bozorlarda past sifatli, arzon mahsulotlar segmenti ustunlik qila boshlaydi. Aholi orasida to'lovga layoqatsiz qatlam kengayadi, ishlab chiqarishga investitsiya yetishmaydi, bu esa iqtisodiy o'sish va ish haqi oshirishning oldini oladi. Shuningdek, aholining katta qismi kambag'allikda yashayotgan mamlakatlar uchun kambag'allikdan chiqish yanada murakkablashadi [7].

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayrim olimlar kambag'allikni jamiyat va shaxs taraqqiyotiga turtki beruvchi, mavjudlik uchun kurash vositasi sifatida baholagan. Bu yondashuv ijtimoiy evolyusiya tarzida shakllanib, hozirda ushbu nuqtayi nazarni asosan liberal qarashdagi mutafakkirlar himoya qiladilar. Boshqa bir guruh olimlar esa kambag'allikni ijtimoiy illat sifatida baholab, barcha ne'matlarni odamlarga teng taqsimlash orqali uni bartaraf etish tarafdori bo'lib, ushbu yondashuvni "ijtimoiy tenglik" deb ataydilar. Bu g'oya sotsialistik qarashlar tarafdorlariga xosdir.

Xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish shuni ko'rsatadiki, kambag'allik deyarli barcha davlatlar uchun umumiy va tabiiy ijtimoiy-iqtisodiy jarayondir. Biroq har bir mamlakatda u o'ziga xos shakl va ko'rinishga ega bo'ladi. Shu sababli, bir davlatda qo'llanilgan kambag'allikni kamaytirish usullarini boshqa davlatga aynan ko'chirib qo'llash ijobiy natija bermaydi. Buning sababi mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy rivojlanish darajasi, ijtimoiy-iqtisodiy tizimlar, urf-odatlar, milliy an'analar va mehnat ko'nikmalaridagi farqlardir.

Aholi farovonligini oshirishning muhim sharti har bir fuqaro muayyan daromadga ega bo'lishi va bu daromadning doimiy ko'payib, takrorlanuvchi xususiyatga ega bo'lishidir. Aholi daromadi pul va natura shaklida bo'lib, turli manbalar asosida shakllanadi. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali

daromad manbalarini kengaytirish kutilmoqda. Sababi, xususiy ishlab chiqarish subyektlari innovatsiyalarni joriy etishga, talabga tez moslashishga va ixtisoslashishga moyil bo'lib, daromad topish imkoniyatini kuchaytiradi.

Kambag'allikka qarshi kurashish borasidagi davlat siyosati iqtisodiy va siyosiy qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan. Bu borada quyidagilar ta'kidlangan: "Kambag'allarni qo'llab-quvvatlash iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni rejalashtirishning asosiy yo'nalishidir. Qashshoqlikka qarshi kurashish uchun investitsiyalar hajmini sezilarli darajada oshirish, kam ta'minlangan qatlamni qo'llab-quvvatlash bo'yicha yangi chora-tadbirlarni joriy etish, iqtisodiyoti qoloq hududlarni rivojlantirish, bozor iqtisodiyotining ijtimoiy yo'nalishini kuchaytirish va inklyuziv rivojlanishni ta'minlash zarur" (1-jadval).

1-jadval. Namangan viloyati kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyot tarmoqlaridagi asosiy ko'rsatkichlari foizda [11]

Yo'nalishlar	2020 y	2021y	2022y	2023 y	2024 y
YalM (YaHM)	74,9	73,5	63,1	72,8	73,4
Sanoat	50,7	49,2	44,8	46,3	50,0
Qurilish	91,1	93,5	91,2	91,6	92,2
Eksport	52,0	49,6	45,2	44,9	49,3
Import	76,3	78,6	72,2	70,6	67,6
Savdo	90,2	93,6	94,9	94,4	92,8
Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	96,2	96,2	94,6	94,2	93,1
Xizmatlar	66,4	67,8	66,3	66,2	75,6
Yuk tashish	91,3	94,0	92,0	92,7	92,0
Yuk aylanmasi	90,1	91,1	88,2	94,4	94,7
Yo'lovchi tashish	97,5	97,3	97,3	97,5	97,4
Yo'lovchi aylanmasi	96,1	91,3	94,3	95,6	95,8

Aholining turmush darajasini oshirish va farovonlikni ta'minlashning muhim shartlaridan biri sifatida ishsizlik darajasini pasaytirishga e'tiborni kuchaytirish lozim. Bunda ishga joylashish imkoniyatini yaratuvchi, tegishli davlat organlari bilan bir qatorda fuqarolarning mas'uliyatini oshiruvchi, har bir insonning shaxsiy sharoitini hisobga oluvchi, o'ziga mustaqil yordam bera olmaydiganlarni qo'llab-quvvatlovchi faol va ta'sirchan siyosat yuritish, shuningdek, ushbu maqsadlarga jamiyat va xususiy sektor resurslarini jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi [8].

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, hozirgi davrga kelib kambag'allikni qisqartirishda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri — inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlashdir.

Inklyuziv iqtisodiy o'sish — bu jamiyatning barcha qatlamlari, jumladan, zaif va marginal guruhlar uchun teng imkoniyatlar va imtiyozlarni yaratishga qaratilgan iqtisodiy rivojlanish konsepsiyasidir. Ushbu model barcha fuqarolarning iqtisodiy jarayonlarda ishtirok etishi va farovonlikdan bahramand bo'lishini nazarda tutgan holda adolatli va barqaror o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston sharoitida barqarorlikni ta'minlash yo'lida muhim yo'nalishlardan biri chiqindisiz ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish hamda ekologik toza mahsulotlar yaratishdan iborat. Shu bois chiqindilarni samarali boshqarish orqali atrof-muhitning ifloslanishini kamaytirish va resurslardan qayta foydalanishga kichik biznes subyektlarini jalb etish zarur.

Ma'lumki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish — mamlakatda iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish, bandlik muammosini hal qilish, aholining daromadlari va farovonligini oshirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik quyidagi vazifalarni bajarishi bilan ahamiyatlidir:

- bozor iqtisodiyotiga zarur bo'lgan moslashuvchanlikni ta'minlaydi;
- aholi moliyaviy va ishlab chiqarish resurslarini safarbar qiladi (mehnat va xomashyo resurslari);
- raqobat muhitini shakllantirishga hissa qo'shadi;
- ilmiy-texnik taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlarini amaliyotga joriy etadi;
- bandlik masalasini hal etadi;
- ijtimoiy zo'riqishni yumshatadi va bozor munosabatlarini demokratlashtiradi;
- insonlarda ijodiy salohiyatni yuzaga chiqarish uchun rag'bat uyg'otadi;
- ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar mehnatidan foydalanish imkonini yaratadi;

yosh mutaxassislarning malakasini oshirish va tajriba orttirishiga xizmat qiladi.

Shundan kelib chiqib aytish mumkinki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish — respublikamizda keng ko'lamli islohotlar va modernizatsiya siyosatini izchil davom ettirishda asosiy yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda [9].

Kichik biznesning ijtimoiy funksiyalaridan biri — ijtimoiy takror ishlab chiqarish jarayoniga boshqa ish beruvchilar e'tibor bermayotgan qo'shimcha mehnat resurslarini jalb qilishga ko'maklashishdir. Bunday resurslar qatoriga "ishchi kuchi" tovarining egasi sifatidagi mehnat potentsiali obyektiv omillar bilan cheklangan fuqarolar, masalan: pensionerlar, balog'at yoshiga yetmaganlar, mehnat layoqati cheklangan shaxslar, ko'p farzandli onalar va boshqalar kiradi. Oilaviy firmalarda mehnatga qisman layoqatli bo'lgan oila a'zolarining mehnatidan foydalaniladi. Yollanma mehnat asosida faoliyat yurituvchi kichik korxonalar kasanachilar, o'quvchi yoshlar va keksa fuqarolarning mehnatidan foydalanishga ko'proq moslashgan bo'ladi. Ushbu ikki guruhning aholi tarkibidagi ulushi ortib borayotganligini inobatga olsak, mazkur funksiyaning amaliy ahamiyati tobora ortib bormoqda [6].

Shunday qilib, bugungi kunda kambag'allikni qisqartirishda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish hamda inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash yo'nalishlariga jiddiy e'tibor qaratish davr talabi hisoblanadi. Bu sohalar orqali qo'shimcha ish o'rinlari yaratilmoqda, moliyaviy va biznes imkoniyatlardan foydalanish kengaymoqda, tadbirkorlik faolligi kuchaymoqda. Natijada, fuqarolarning turmush darajasini oshirish orqali qashshoqlikni kamaytirish va inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkoniyati shakllanmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aholi o'rtasida kambag'allik darajasini kamaytirish bevosita fuqarolarni kambag'allikdan chiqish imkoniyatiga ishonirish, ularda intilish uyg'otish, boqimandalik kayfiyatidan xalos etish va bandlikni ta'minlash orqali amalga oshiriladi, deb hisoblaymiz.

Mamlakatda aholini ish bilan band qilish darajasini oshirishda kichik biznesning ijtimoiy funksiyasidan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shu bois, bandlik dasturlarini ishlab chiqishda kichik tadbirkorlikning bozor sharoitlarida qo'llash mumkin bo'lgan yakka tartibdagi hamda ommaviy ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiluvchi dastaklarini imkon qadar to'liq qamrab olish maqsadga muvofiqdir.

Kambag'allikni qisqartirishning eng asosiy omillaridan biri yoshlarda iqtisodiy va tadbirkorlik tafakkurini kengaytirishdir. Jamiyat taraqqiyoti siyosati, davlat dasturlarini shakllantirish va ularni amalga oshirish jarayonida yoshlarga alohida e'tibor qaratish zarur. Yoshlarning bozor iqtisodiyoti sharoitlarida faol bo'lishi uchun zarur imkoniyatlar yaratish jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirishda g'oyatda muhim shart hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv iqtisodiy o'sish kambag'allikni kamaytirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va jamiyatning barcha a'zolari hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiluvchi muhim vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Камбағалликдан фаровонлик сари» дастурини амалга ошириш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-330-сон Қарори, 23.09.2024 й.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Камбағалликни қисқартириш ва аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш борасидаги чора-тадбирларни янги босқичга олиб чиқиш тўғрисида» ги ПФ-143-сон Фармони. 23.09.2024 й.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Кичик ва ўрта бизнесни молиявий қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-193-сон Фармони 10.11.2023 й.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. 20.12.2022 й. // <https://president.uz/uz/lists/view/5774>.
5. 2021-2030 йилларда камбағалликни қисқартириш стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги. —Т: 2021.
6. Н. Сафарова. Камбағалликни қисқартиришда ижтимоий-иқтисодий омиллар таъсирининг таҳлили. Т.: «Иқтисодиёт: таҳлиллар ва прогнозлар» журнал. — 2021. №1, — Б. 48.
7. Ғойибназаров Б, Турғунов Т. Аҳоли турмуш даражаси ва унинг Ўзбекистонда ривожланишининг статистик таҳлили. «Иқтисодиёт ва таълим» журналі. 2018. — №3.
8. Мустафақулов Ш.И., Муродуллаев Н., Хамидов Р. Ўзбекистонда камбағалликни аниқлаш ва қисқартириш давлат сиёсати даражасида. Т: «Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар» илмий электрон журналі. 2020 йил, №1-сон. 68-85-б. <http://iqtisodiyot.tsue.uz>
9. Эрнazarова Н.Н. Oilaviy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish orqali kambag'allikni qisqartirish//«Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар» илмий электрон журналі. № 3, май-июнь, 2021 йил. 253-258 бетлар.
10. Статистик маълумотлар асосида муаллиф томонидан тайёрланди.
11. Институциональная среда малого предпринимательства и его социальные функции // <http://rf-biz.ru/8.php>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>